

# EXCURS INTRE ISTORIE SI CULTURA ELENA VACARESCU, EXILATA DIN DRAGOSTE

**Veronica Balaj**

Jurnalista Radio -TV,

Scriitoare, Membra a Uniunii Scriitorilor din Romania, USR;  
Membra a Academiei Romano-Americane de arte si Stiinte, ARA;

Membra a Academiei "Citta di Roma"

Membra a Asociatiei Scriitorilor de limba romana din Canada

In acest demers intre istorie si interculturalitate romano-franceza, trebuie luate in calcul valentele celebritatii. A celebritatii feminine. Exista tomuri despre femeile celebre din istoria lumii. Exista multe motivatii pentru care, unele persoane speciale au trecut vamilor exigentelor epocii lor si au dainuit mai presus de timp reusind sa-si scrie identitatea cu litere de neuitare, fiind incununata cu epitetul de.."celebra", calificativ nevestejit prin veacuri. Au putut fi talente care sa innobileze scena teatrelor, au putut fi stralucitori de frumoase cu voci fremecatoare sau, inteligente incat au coordonat barbati importanti, de rang imperial, au fost ele, urmasile Evei, in multe tari si zari, si adorate si inventive, intuitive, si temerare sau perseverente, nu mai putin au tinut balanta sensibilitatii si a iubirii intr-o lume a contrastelor.

Intre numele feminine celebre ale Romaniei, IN DOMENIUL ARTEI si care s-au afirmat in Franta stabilind o legatura culturala intre cele, doua tari, as mentiona pe Ana Bracoveanu de Noilles, Maria Cantacuzino, Elvira Popescu, Maria Ventura, si, ma grabesc sa pronunt numele Eelnei Vacarescu, exilata la Paris si care ne va fi astazi punct de referinta.

Este descendenta renumitei familii Vacaresti, caritari si patrioti de rang ales. S-a nascut la 3 octombrie 1864/24 septembrie dupa calendarul nou, ca fiica a diplomatului la Roma, Ion Vacarescu si a Eufrosinei Falcoianu, din neam de boieri cu traditie. Un certificat de fericire pare a fi sa-i insoteasca numele inca de la primele zile.

Elena Vacarescu a pornit in viata avand déjà un stindard care-o posta undeva in varful ierarhiilor sociale si trebuia sa-l tina sus, intru onoarea familiei mostenind si o emblema spirituala, fiind urmasa

renumitului poet, Ienachita Vacarescu {1740-1797}, drept pentru care, a slujit cu pana scrisului si cu inima, indemnul testamentar al strabunicului sau: « Urmasilor mei Vacaresti! /Las voua mostenire/ Cresterea neamului romanesc/Si-a patriei cinstire? »

O stea norocoasa i-a gardat copilaria fara griji, pana la varsta de 8 ani petrecuta la Bucuresti si apoi, la mosia Vacaresti din apropierea Targovistei. Aici este atrasa de obiceiurile si de portul traditional, aduna impresii care-i vor folosi pentru scrierea volumului RAPSODUL DAMBOVITEAN, publicat la Paris, tradus in mai multe limbi si care-i va adauga inca o treapta la celebritate.

In 1879, cand implinea 15 ani, familia sa, incurajata de Titu Maiorescu si chiar de Vasile Alecsandri, pe atunci, Ministru al Romaniei in capitala Frantei, Elena VACARESCU merge la Paris pentru desavarsirea studiilor. Audiaza la Sorbona, cursuri de literatura, estetica, istorie, filozofie fara a fi un cursant in scris la vreuna dintre facultati dar, asculta, lua notite si cunoaste astfel, personalitati importante precum :

Sully Prudhomme, viitorul laureat al Premiului Nobel, Leconte de Lisle, pe Jose-Maria Heredia, Gaston Paris sau Bossier. Prin intermediul lui Leconte de Lisle, in primavara lui 1885 are prilejul de-al vizita pe marele Victor Hugo, care, desi bolnav fiind, o primeste in fostul sau salon literar de pe Avenue Eylau, nr 124, actuala rue, Victor Hugo. Dialogul cu marele scriitor este descris in memoriile Elenei Vacarescu si, suna in felul urmator : "cum te numesti?/Helene, Vacarescu, / raspunde tanara emotionata /Helene, frumos nume, predestinat..Vii din tara lui Rosetti, copila mea?/Era unchiul meu/ raspunde fata in rochie roz, asezata pe un taburet in fata maestrului care crease atatea minunatii literare

si, indrazneste cu vocea sugrumata de emotii sa-l roage sa-i recite ceva. "Eu nu recit niciodata, veni raspunsul lui Hugo. Am auzit ca esti poeta, asadar, tu trebuie sa-mi spui din versurile tale/Nu stiu decat o poezie despre razboi/ spuse musafira/Nu conteaza ! Spune-o si intr-o zi iti vei aminti c-ai recitat in fata mea"/o indemna Victor Hugo cu o privire deun albastru pal"/ Am rostit dintr-o rasuflare, aproape strigand, cantecul meu de vitejie/" isi aminteste, Elena Vacarescu. Din pacate, doar peste cateva zile, Victor Hugo pleca in vesnicii.

Elena, Helene, cum semna in franceza, avand inclinatie speciala pentru poezie, precum inaintasii sai, , frecventa salonul literar al Annei Brancoveanu de Noilles, unde l-a cunoscut si pe Proust iar la un an de la intalnirea memorabila cu autorul Mizerabililor, in 1886, ii este publicat primul volum de versuri, in limba franceza, la renumita editura pariziana, Alphonse Lemerre. Cele 46 de poeme cat avea volumasul, au intrat in atentia Academiei Franceze care-i confera Premiul Archan Desperonses. Remarcabila reusita!.Uneori, ne miram si astazi cum este de nedreapta istoria.Si in arta nu doar in alte domenii si, aduc un exemplu drept argument; la vremea respectiva, Eminescu, in tara fiind, si auzind despre succesul tinerei care publicase in limba franceza, dupa spusele lui Titu Maiorescu, ar fi exclamat: "Sa nu stie oare romansete? O voi invata eu si vom vedea daca o fiica a vacarestilor va continua sa ne nesocoteasca!" Citat din consemnarile lui Titu Maiorescu. Aceste fraze o vor obliga pe Elena Vacarescu sa marturisca;"De atunci, oriunde si ori de cate ori publicam cate ceva, imaginea divinului Eminescu se inalta mustratoare si ma obliga sa-mi cer ieratre. "

In perioada pariziana il intalneste pe Vasile Alecsandri, Ministrul Romaniei si frecventeaza Salonul Literar al Annei Brancoveanu de Noille unde poate discuta cu mari scriitori printre care Marcel Proust autorul renumitului roman, "A la recherche de temps perdu"/In cautarea timpului trecut".Ii cunoaste pe Mistral si Prosper Merime.Nu dupa multa vreme, tanara ambitioasa si talentata, isi va deschide in propriul sau apartament din Rue Charron, nr 49, aflatat vis-a -vis de Champ Elysee, un salon Literar

unde vor veni, poeti, actori, muzicieni. Uneori, intrunirile durau pana in zori si, odata, s-a terminat cu o escapada in padurea Bulogne, unde s-a incins si o hora romaneasca.

Poeta déjà cunoscuta, Elena Vacarescu, purta insa nestins dorul tarii si, cum parintii sai isi doreau foarte mult sa o vada la Curtea REGELUI CAROL I, in 1888, se rantoarce in Romania, ajungand deandata, in suita Reginei Elisabeta, ca domnisoara de onoare.

Majestatea Sa, Regina scria poezii sub pseudonimul Carmen Sylva si sustinea artele asa inact, a indragit-o pe tanara culta si taletata oferindu-i protectie si afectiune.In anul 1889, un an dupa venirea sa la curtea regala, tot aici soseste nepotul Regelui Carol I, FERDINAND, pe care Majestatea Sa il alesese ca urmas la tronului ROMANIEI. ACESTA MAI FUSESE IN TARA IN 1884, DAR A PLECAT IN GERMANIA PENTRU A-SI CONTINUA STUDIILE IN Stiinte politice si Economie.

Urma o perioada in care trebuia sa fie educat, instruit in scopul preluarii la un moment dat a tronului ROMANIEI. Totul se desfasura dupa reguli stricte. Tanarul cam timid la inceput, nu foarte incantat de atmosfera cazona care i s-a impus, a gasit in Regina Elisabeta un apropiat. In preajma sa putea schimba atmosfera restrictiva cu una mai calma, lejera, opusa stilului cazon.Seratele muzicale organizate de Regina adunau persoane de spirit ales, iar Principele era incantat, fireste.Gasea astfel o oaza de relaxare.

In acest mediu era prezenta si tanara Elena Vacarescu. Poeta cu publicatii déjà in Franta, sensibila, culta, dintr-o familie renumita si in plus, era in gratiile Reginei.

Nici o cometa rauvestitoare si nici o ratiune parea ca nu-i poate umbri existenta.Lumina si bucuria trebuiau s-a insoteasca irevocabil, Nici o axa a traseului vietii sale nu ar fi avut cum, { tinand cont de logica prezentului pe care il traia}, n-ar fi putut schimba ceva din stralucirea care o inconjura.

Mediul nobiliar, contextul zilnic, luxul, ambianta o faceau fericita. Tanarul Principe este atras de farmecul intelectual si de spiritualitatea tinerei Elena Vacarescu, desi nu era o frumusetate rapitoare. In prezenta acesteia putea sa-si lase libera preferinta

pentru lectura, sa discute si alte subiecte decat cele cazone impuse de programul strict al educatiei sale coordonata de insusi Carol I.

Cupidon o sagetase iremediabil si pe tanara Elena, indreptandu-i simtamintele, gandurile si planurile spre cel mai important si fascinant personaj de la Curte, Principele Ferdinand, nepotul regelui Carol I. Frumos, precum sunt Principii si in povesti, subtirel, in haine impecabil croite dupa stilul nemtesc, cu o anume sensibilitate artistica, iubitor de sport, dar si de carti de literatura, avea toate calitatile pentru a fi adorat. Idila s-a infripat si a evoluat cu pasi repezi, desi a durat doar iarna si primavara lui 1891. Regina ocroteste aceasta relatie si isi da cordul pentru o logodna secreta. Cele mai frumoase clipe pentru cei doi au fost cele petrecute in luna mai, la Campulung cu prilejul unei vizite dar pentru ca, au aparut in public impreuna, dand impresia unui, viitor cuplu mostenitor al tronului, ovationati cu bucurie de multime, stirea a determinat un scandal de proportii. Era in pericol o lege de neancalcat si care prevedea ca un Principe sa nu se poata casatori decat cu cineva din familie regala. Oamenii politici au intervenit imediat pe langa Rege, cel mai infocat opozant al posibilei casatorii intre cei doi fiind Lascar Catragi. A fost convocat Consiliul de Ministri. "Voi schimba 32 de ministri daca va fi nevoie, "i-a spus regina Regelui in limba franceza dar cuvintele sale nu au avut puterea sa rezolve situatia in favoarea tinerilor.

Iata ce nota Elena Vacarescu; "Intoarcerea noastra din plimbarea idilica de la Campulung nu a fost lipsita de amaraciune. Regele ne-a surghinuit pe Regina, pe Print si pe mine in micul apartament atat de primitiv alta data devenit acum o carcera de torturare. De-a lungul orelor dupa amiezii auzeam zgomotul trasurilor acestor rauprestitori. Soseau unul cate unul sau mai multi deodata.."

Era clar ca Regele se afla sub presiunea mai multor factori si trebuia sa ia o decizie. Aceasta a fost rapida si dura. Regina, exilata doi ani in strainatate, pentru ca incurajase legatura celor doi, prilejuindu-le intalniri secrete, Principele a fost trimis la castelul sau din Sigmarinen, amenintand ca se sinucide, iar Elena Vacarescu este numita, "persona non grata" si

va trebui sa plece din tara.

Presa avea un subiect pe care l-a dezbatut multa vreme. Din cancanurile vremii au ramas diferite marturii cum a reactionat chiar Regele in persoana cand primul ministru i-a spus, "Aiasta nu se poate, majestate!" regele imediat opunandu-se vehement si cum Principesa Maria, o descria pe tanara pretendenta la inima principelui Ferdinand ca fiind, "...grasa, urata, cu fata rosie, unuroasa si cu pielea patata... »

Din ordinul Regelui Carol I, Elena Vacarescu, "persona non grata" se refugiază pentru o perioada in Italia, la Roma unde tatal sau era diplomat. Apoi se intalneste cu Regina la Venetia unde aceasta isi ispasea o parte din exilul impus.

Plecarea din tara lasase un pustiu si o valtoare de nedescris in sufletul fostei domnisoare de onoare a Reginei. De la stralucirea onoarei ajunsese la negura dizgratiei. Ranita fiindu-i si dragostea. Totul se naruise pe neasteptate. Iata un fragment dintr-una din scrisorile trimise Principelui iubit:

"Tangi, Guangi, mult iubit, Ferdinand scump! Sunt naucita, zdrobita de durere. De opt zile torturile si umilintele se prabusec asupra mea. Astazi, regele, pe care au reusit sa-l monteze ingrozitor, mi-a cerut sa plec. Da, , trebuie sa plec coplesita de rusine. Nimeni nu crede in dragostea asta dar Dumnezeu stie, Dumnezeu ne judeca. Se spune ca ti-am sucit mintile, ca tu ti-ai dat seama tot timpul de acest lucru... Nu-i asa ca nu a fost asa? ca tin doar la inima ta, cu aceasta puternica pasiune in fata careia am rezistat atata vreme. Eu am fost intotdeauna cea care te-a pus in garda impotriva consecintelor de care eu sunt acum coplesita?. Eu sunt terminata, lichidata. Regele, la fel de crud si nedrept, pe care atata l-am iubit si l-am slujit cu credinta !Roaga-te lui Dumnezeu, Ferdinand sa nu ajung sa-l dispretuiesc. Disperarea noastra este atroce. O, Tangi, Tangi, cine va avea mila de mine, de regina? Mi-e asa de teama ca tata se va omori. Scrie-mi, te implor. Te iubesc atat de mult! Helene. "

Scrisoare datata 18/30 iulie dupa stilul nou, 1891 face parte din cele 237 de scrisori adresate Principelui Ferdinand, sau scrise de el fratilor sai ori altor membri ai familie, inclusiv scrisori catre

Regele Carol I, Publicate de LIVIU DAMEN, in vol.."SCRISORILE REGELUI FERDINAD AL ROMANIEI ".edi

Asadar, dupa doi ani, Elena Vacarescu, alege ca loc de exil permanent, Parisul. Iat-o din nou aici unde avea déjà niste amintiri. Va veni in tara in 1895, doar pentru foarte putin timp, pe ascuns, la mosia de la Vacaresti.

Perioada PARIS a insemnat una de ascensiune culturala, devenind celebra in timp, cu succesiune rapida. Continua sa publice la Paris, o opera admirabila, poezii, romane, teatru, memorii, dar pe langa aceasta, este un factor important al relatiilor dintre cele doua tari ocupand functii de rang inalt, referitor la activitatea literara, din care amintim;

Cele 5 vol. de poezii, adaugand la numar si chantes d'Aurore, primul volum premiat de Academia Franceza pe cand era la studii in orasul luminilor. L'Ame sereine, [ Cu sufletul senin], cunoscuta déjà apare cartea, "Leurs et Falmmes, {Licariri si vapai}, 1896, " Le Jardin passionne, [ Gradina dorului]", L a dormeuse eveille", {Visand cu ochii deschisi}."

PRELUCRARI FOLCLORICE :Rapsodia Dambovitei/ Nuits d'orient, Nopti Orientale/, Dans l'Or de SOIR/, [In auriul inserarii],

TRADUCERI; In numele iubirii pentru patria natala, a facut cunoscute versurile unor scriitori romani, ca Lucian Blaga, Ion Vinea, Ion Minulescu, Toparceanu.

ROAMANE: "Amor nimicitor", "Amoru invinge", "Le roman de ma vie", Regi si Regine pe care i-am cunoscut," in toate desigur, mai ales in versuri razbate dragostea pierduta, careia nu i-a tradat legamantul asa cum de altfel promisese chiar cand suferea mai mult.

Intre piesele sale de teatru, amintim piesa "Cobzarul", fiind prima piesa romana jucata pe o mare scena a lumii, aceasta s-a jucat la Monte Carlo, in 1909, actiunea se petrece intr-un sat romanesc si muzica este tot de sorginte populara romaneasca.

In locuinta sa din rue Chaillot, nr 7, avea deschise usile unui Salon renumit, unde se discuta, literatura si politica si se tineau conferinte in cadrul grupului LES ANALLE, creat din initiativa sa,

Helene, devenise un orator inegalabil.Totul era luxos si interpretarile ideilor, si tinuta a mfitrioanei care, doar in perioada razboiului a renuntat la buchetele imense de flori.Numai la calitatea intelectuala a invitatilor nu a renuntat niciodata.

Drept compensatie din partea vietii, putem spune si asa, Elena Vcaresco, a intrat in memoria culturala pariziana si in antologii literare, a fost de doua ori premiata de ACADAEMIA FRANCEZA, dar, niciodata nu a uitat de Romania asa incat, in momentul cand se infiinta la Paris, in 1916, SOCIETATEA NATIUNILOR, este numita de catre Rege, reprezentanta Romaniei la Geneva.Timp de douazeci de ani A MILITAT AICI PENTRU RE-NUMELE SI DREPTURILE ROMANIEI si adeseori se intalnea pe aceleasi coordonate politice, patriotice, cu Nicolae Titulescu.Acesta nota la 1925:'.. cel mai frumos discurs la a IV-A Adunare este cel de astazi, al Elenei Vacarescu, in chestiunea cooperarii intelectuale".

Datorita acestor activitati, a primit inalte distinctii dintre care amintim:Premiul de OFITER AL ACADEMIEI FRANCEZE, COMANDOR AL LEGIUNII DE ONOARE, iar din partea tarii mama, MAREA CRUCE A COROANEI ROMANIEI,

Cand in 1911, se deschidea la Paris, MUZEUL CUVANTULUI, in SALA NR 5 A UNIVERSITATII SORBONA, in prezenta unui numeros public alactuit din personalitati marcante internationale, Elena Vacarescu a imprimat pe disc, dupa metodele vremii, discursul sau, discurs care, a avut si el o istorie interesanta. Anume, in 1980, jurnalista si publicista Maria Moscu, de la Radio Romania, Bucuresti, a descoperit discul cu vocea Elenei Vacarescu, l-a convins pe custodele muzeului sa-i permita transcrierea pe banda de magnetofon la frecventa pentru difuzarea pe unde herziene, se-ntelege si astfel, dupa atatia ani, vocea celei care ar fi putut deveni regina Romaniei, a fost auzita acasa, in 1980, 12 Iulie.

Discursul amintea cu emotie sorgintea sa romaneasca :CITEZ,

"Vechea si stralucita familie boiereasca, Vacarescu din care cu mandrie ma trag, a dat tarii trei poeti;Alec, Iancu si Ienachita Vacarescu." Pe care-l citeaza cu renumitele versuri, din poemul TES-

TAMENT foarte cunoscut si azi, ‘‘ Urmasilor mei vacaresti.’...Dupa care a recitat din PRIMAVARA AMORULUI, poezie scrisa de bunicul sau, Iancu Vacarescu.

O personalitate de marca precum era in vremea respectiva, ELENA VACARECU, responsabilă de implinirea testamentului stramosilor, ducand cu ea oriunde s-a aflat, tara natala, nu putea ramane departe in timpul primului razboi mondial si, cu toata daruirea, s-a implicat si in actiuni care sustineau, MAREA UNIRE de la 1918. A devenit o adevarata ambasadoare a interesului national, tinand conferinte, stabilind intalniri cu persoane politice influente, corespondand in toata perioada cu fostul sau logodnic, Regele Ferdinand despre care spunea in momentele dificile ale razboiului;

‘‘Eu ma bizui pe caracterul Regelui Ferdinand. Il cunosc bine, este inainte de toate un om al datoriei si daca trebuie, chiar al datoriei celei mai dureroase. El va duce razboiul cu Germania, patria familiei sale cu moartea in suflet dar il va face din datorie fata de poporul sau iar Franta nu va avea un aliat mai fidel, ‘‘ii spunea Ministrului Frantei in Romania, Saint Aulaire, pentru a-l convinge in demersul semnarii Tratatului de Pace intre cele doua tari. A fost mereu o pacifista, a militat pentru colaborare.

La deschiderea catedrei de limba romana de la Universitatea Mediteraneeana, INVITATA SPECIALA A FOST SI Elena Vacarescu.

In anul 1925 i se conferea titlul de Membra de Onoare a Academiei Romane. Este prima femeie care primeste aceasta inalta distinctie. Au sustinut-o pentru aceasta Nicolae Iorga, Octavian Goga si toti marii oameni de cultura ai vremii. Ca raspuns, a donat Academiei Romane, Conacul si parcul de la Vacaresti cu precizarea; ‘‘ Academia sa gazduiasca aici, poeti in fiecare vara’.

Se intoarce in tara abia in anul 1934, si doar mar-

turia sa poate ilustra incercarile sufletesti ale unei veritabile ambasadoare a sufletului romanesc: ‘‘Fara camin si fara avere, fara sot si fara iubit, fara copii am inceput sa iubesc Romania cu o patima care mi-a umplut toate clipele fiecarei zile, m-a chinuit toate noptile de-a lungul a mai mult de 40 de ani’.

Primita cu onoruri, meritate fara indoiala. Era februarie dar, intoarcerea acasa nu cunoaste anotimpuri. Caldura venea spre ea din timpuri stravechi, isi onorase inaintasii pretutindeni, oriunde a fost in lume, tinand fruntea sus.

Drumul Elenei Vacarescu prin istoria neamului din care face parte, i-a mai oferit un urcus; a fost in 1946, numita Membra a Conferintei de Pace de la Paris. Pe rue Chailot, nr 7, in 17 februarie, 1947, ELENE VACARESCU se stinge din viata in urma unei complicatii de la o gripa. Verisoara sa, Alexandra Falcoianu, a incercat sa continue activitatea Salonului Literar dar, nu a reusit asa incat, azi, pe zidul cladirii mai dainuie doar o inscriptie comemorativa, fara nici un program de vizite sau indicii ale unei activitati literare.

Ramasitele pamantesti i-au fost aduse in tara, in 1959, si puse in capela familiei Vcaaresti din Cimitirul Bellu.

Au scris despre ea, admirativ, romancierul Camil Petrescu, el fiind o vreme combatant, participant in razboiul al doilea mondial si intelegea cu sufletul ce inseamna tara}, a scris criticul literar Serban Cioculescu, , nu mai putin, elogios, istoricul neamului, Nicolae Iorga. Volumul sau de MEMORII, a aparut in limba romana, abia in 1989.

In 2014, CU OCAZIA IMPLINIRII A 150 DE ANI DE LA NASTEREA ELENEI VACARESCU, BANCA NATIONALA A ROMANIEI, a batut o moneda din argint imprimata fiind imaginea Conacului de la Vacaresti, stema Romaniei in semicerc iar pe verso, chipul celebrei Elena Vacarescu.